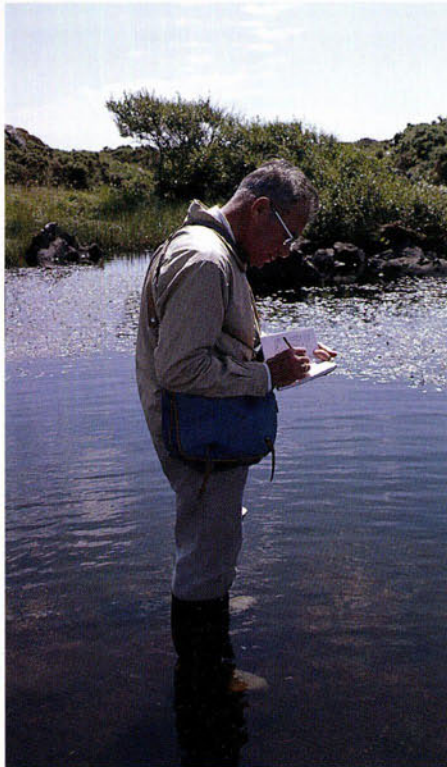

VICTOR WESTHOFF (1916-2001)

ICH WÔL 'T LAEVE LANGS MICH HAER ZEEN STROUME

Joop H.J. Schaminée, Alterra, Postbus 47, 6700 AA Wageningen

Het zal niemand ontgaan zijn: enkele maanden geleden, op 12 maart 2001, is Victor Westhoff overleden, tijdens een verkeersongeval in Zeist. Victor Westhoff, de nestor van de natuurbescherming, grootmeester en leermeester in de plantensociologie. In uiteenlopende tijdschriften is hij, op verschillende wijzen, herdacht en is de betekenis van zijn werk belicht, verwijzend naar de meer dan 700 publicaties waarin zijn gedachtengoed is verwoord. In Europees verband is gewezen op zijn rol binnen de internationale gemeenschap van vegetatieonderzoekers en natuurbeschermers, op zijn klassieke studie *The Braun-Blanquet approach*, waarin de beginselen en metho-

den van de plantensociologie zijn uiteengezet, maar ook op zijn vele onderscheidingen, waaronder de Van Tienhoven-prijs, de Tüxen-prijs en ere-lidmaatschappen van botanische verenigingen. In Nederland zijn het onder meer de *Inleiding tot de plantensociologie* uit 1942, *Plantengemeenschappen in Nederland* uit 1969, het driedelig werk *Wilde planten* uit het begin van de jaren zeventig, *De plantengroei van de Waddeneilanden* uit 1991 en zijn bijdrage aan de vijfdelige reeks *De vegetatie*

van Nederland (1995-1999) waaraan gerefereerd wordt. Daarnaast is naar voren gebracht dat Westhoff maar liefst viermaal vorm en inhoud heeft gegeven aan onderzoeksgroepen in Nederland, en wordt zijn invloed op de natuurbescherming uiteengezet, waaraan hij een wetenschappelijke basis wist te verlenen. Het is een grote verdienste van Westhoff dat 'het nationale en internationale' hem niet in de weg stonden om ook op lokaal niveau actief te zijn. Zeker geldt dit voor Limburg, in het bijzonder voor het Mergelland.

WESTHOFFS FASCINATIE VOOR LIMBURG

Victor Westhoff is geboren op 12 november 1916 in Sitoebondo op Java. Zijn jeugd heeft hij doorgebracht in het Gooi. Hij studeerde biologie in Utrecht en heeft vervolgens lange tijd in Zeist gewoond. Toen hij hoogleraar werd in Nijmegen, verhuisde hij naar Groesbeek. Zo is Westhoff steeds dichterbij zijn geliefde Limburg komen wonen. Want ja, het is waar, er zijn veel plekken in Nederland waarmee Victor zich verbonden voelde, het Winterswijkse en Twente, en uiteraard Terschelling en in het bijzonder de Boschplaat – waarvan hij de vegetatieontwikkeling gedurende meer dan vijftig jaar gevolg heeft – maar geen enkele andere streek in Nederland wist hem volgens mij innerlijk zo te raken als het zuiden van ons land. Op momenten dat Westhoff niet werd gehinderd door nuances sprak hij met afgunst over de gemoedelijkheid van de Limburgers en het gemak waarmee deze contacten wisten te leggen, en de anti-papist Westhoff had stiekem een zwak voor de katholieken, die immers 'ja' konden belijden en 'nee' konden doen; hoe anders was hij gewend vanuit zijn protestantse opvoeding. Vooral uit de tijd van zijn hoogleraarschap in Nijmegen stammen veel van zijn vriendschappen met leerlingen uit Limburg... én met hun verwanten, want Westhoff kwam graag bij leerlingen thuis. Maar niet alleen de bourgondische volksaard van de Limburgers, zeker ook de gevarieerde en soortenrijke plantengroei en het reliëfrijke landschap deden hem keer op keer naar het zuiden trekken. Het moge geen toeval zijn dat Victor en Nettie hun wittebroodsweken in Zuid-Limburg hebben doorgebracht, in de omgeving van Epen.

WESTHOFFS BETEKENIS VOOR LIMBURG

De betekenis van Victor Westhoff voor Limburg strekt zich uit over verschillende terreinen. Misschien het minst bekend is zijn politieke invloed, onder meer als lid (sinds 1948) en later als voorzitter (1975-1983) van de zogenaamde Natuurwetenschappelijke Commissie, die onder de vlag van de Natuurbeschermingsraad over alle ruilverkavelingen adviseerde. Van ongetwijfeld grotere invloed is zijn rol als leermeester geweest, een rol die hij met overgave vervulde en graag verbreedde naar het culturele en sociale vlak. Met zijn studenten toog hij ieder jaar naar Zuid-Limburg, en voor velen kreeg dat een vervolg in

de vorm van een doctoraalonderzoek; vooral kalkgraslanden en bossen bleken geliefde onderwerpen. De toebemeten ruimte laat niet toe hier verder over uit te wijden, maar het gedachtengoed van Victor Westhoff zal via zijn leerlingen onverminderd doorklinken, niet alleen door de inhoud ervan maar ook door de gedreven en inspirerende manier waarop hij zijn boodschap wist over te dragen.

En dan zijn er natuurlijk de geschriften over de vegetatie en het landschap van Limburg, die Westhoff heeft nagelaten (hieronder is een lijstje van deze artikelen toegevoegd). Zijn eerste artikel over Limburg dateert van 1937. Het betreft een uitgave van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, getiteld 'Landschap en plantengroei van Mook'. Hierin wordt ingegaan op het belang van de stroomdalvegetatie langs dit deel van de Maas, een onderwerp dat hem bleef bezighouden, onder meer als begeleider van het veel geraadpleegde en geciteerde doctoraalonderzoek van Harry van Dijk, Bart Graatsma en Jos van Rooy, en in het artikel (samen met Karle Sykora) naar de droge stroomdalgraslanden langs de Maas en Niers uit 1979, waarin voor het eerst de term rompgemeenschap wordt gehanteerd. Van bijzondere betekenis is een welhaast vergeten publicatie van Victor Westhoff uit 1943 over 'verlandingsgemeenschappen in Nederland, in het bijzonder Zuid-Limburg', waarin onder meer opnamen worden gepresenteerd van de Bosbies-associatie, een ietwat afwijkende, sterk door kwelwater gevoede gemeenschap van het Dotterbloemverbond. Want ofschoon Eli Heimans al in zijn klassieke boekje *Uit ons Krijtland* in 1911 reeds uitvoerig en in prachtige bewoordingen aandacht besteedde aan de Zuid-Limburgse beken, zijn het toch vooral de kalkgraslanden en de hellingbossen die sindsdien onderwerp van studie zijn geweest. Dit geldt uiteindelijk ook voor Westhoff. Zijn het in de jaren vijftig tot de jaren zeventig vooral de bossen waarover hij publiceert (o.a. in *De Wandelaar in Weer in Wind* in 1950 en in het *Jaarboek van de Nederlandse Dendrologische Vereniging* in 1959, waarin uitvoerig wordt ingegaan op de plaats van de Beuk), latere publicaties van Westhoff richten zich vooral op de kalkgraslanden. Zo schrijft hij een toelichting op de vegetatiekaart van de Sint Pietersberg in het aanvullende gedeelte 1938-1983 op het klassieke boek van Van Schaik, en is hij medeauteur van een aantal artikelen over de vegetatieontwikkeling van de Wylré-akkers. In 1982 houdt Westhoff de openingsrede bij de tentoonstelling 'Kalkgraslanden, natuur in mensenhanden' in het

Natuurhistorisch Museum te Maastricht. Een van de meest lezenswaardige verhalen van Westhoff over Zuid-Limburg is een artikel uit het *Natuurhistorisch Maandblad* van 1973, waarin hij de betekenis van de plantengroei van deze streek binnen Nederland beknopt samenvat en de vegetatie van de Zuid-Limburgse beekdallellingen relateert aan de bijzondere bodemomstandigheden. Een specifieke belangstelling van Victor Westhoff, tot slot, betreft de ecologie van zeldzame soorten in ons land; het rijtje Zuid-Limburgse soorten omvat Knolspirea (1957), Grote bosaardbei (1983), Slanke zegge (1987) en Waterlepelje (1991).

TOT SLOT

Victor Westhoff was een romanticus met een groot gevoel voor poëzie. Hij heeft zelf verscheidene gedichtenbundels gepubliceerd en wist feilloos talloze gedichten uit het hoofd voor te dragen. Victor was een mens die het leven wist te genieten, het liefst samen met vrienden, bijvoorbeeld in hun prachtige tuin in Groesbeek met een glas witte wijn of een Belgisch biertje. Hij heeft me vaker genoemd dat hij in wezen lui was, maar zijn gedrevenheid en onaflatende zin voor verantwoordelijkheid maakten dat hij zelden of nooit rust wist te nemen. Een overvliegende straaljager kon hem ineens doen krimpen en het zoveelste verpeste hooiland bezorgde hem letterlijk tranen in de ogen. Hij wist met grote nauwkeurigheid te vertellen over zijn botanische tochten als lid van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie. Helaas was er zoveel veranderd en kapot gemaakt. Jarenlang heeft hij Twente gemeden omdat die streek door de cultuurtechnici verwoest was, zoals Victor het uitdrukte. Of, om het anders te verwoorden, wil ik afsluiten met een strofe uit het gedicht *Media Vita* van de Wessemse dichter Cor Denier, geschreven in het Maasdialect.

*Ich wöl 't laeve langs mich haer zeen stroume,
Achter den raam, de handj aan 't glaas,
de veut nao 't veur en den get droume
van vreuger, wie 't zomer waas.*

ARTIKELN VAN VICTOR WESTHOFF DIE BETREKKING HEBBEN OP LIMBURG, IN CHRONOLOGISCHE VOLGORDE

- WESTHOFF, V., 1937. Landschap en plantengroei van Mook. Uitgave van de Sociologengroep van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie. 34 pp.
WESTHOFF, V., 1943. Enkele opmerkingen over verlandingsgezelschappen in Nederland, in het bijzonder in Zuid-Lim-

- burg. Mededelingen van de Werkgroep voor Biosociologie der Nederlandsche Natuurhistorische Vereniging 3 ('s-Graveland). 6 pp.
WESTHOFF, V., 1950. De bossen in Zuid-Limburg. *De Wandelaar in Weer en Wind* 18 (8): 184-188; 18 (9): 198-203.
WESTHOFF, V. & C.G. VAN LEEUWEN, 1957. *Filipendula vulgaris* Moench teruggevonden bij Gennep. Correspondentieblad ten dienste van de floristiek en het vegetatie-onderzoek van Nederland 6: 74.
WESTHOFF, V., 1973. Vegetatie en bodem op de beekdallellingen van het Krijtdistrict. *Natuurhistorisch Maandblad* 62: 124-132.
WESTHOFF, V., 1977. Reconstructie van de vroegere vegetatie van 'de Bedelaar'. In: T. Lemaire, De Bedelaar van Prof. Dubois, de geschiedenis van een landgoed. Rondom het Leudal 2 (8): 16-20.
SYKORA, K.V. & V. WESTHOFF, 1979. Droge stroomdalgraslanden langs Maas en Niers. *Gortena* 9: 334-341.
WESTHOFF, V., 1982. De kalkgraslanden van Zuid-Limburg. Rede, gehouden bij de opening van de tentoonstelling 'Kalkgraslanden, natuur in mensenhanden' in het Natuurhistorisch Museum te Maastricht op 15 januari 1982. *Natuurhistorisch Maandblad* 71: 23-25.
WESTHOFF, V., 1983. Aanbieding heruitgave 'De Sint Pietersberg'. *Natuurhistorisch Maandblad* 72: 256-260.
WESTHOFF, V., 1983. Toelichting bij de legenda van de vegetatiekaart van de Sint Pietersberg. D.C. van Schaik et al., De Sint Pietersberg. Met een aanvullend gedeelte van 1938 - 1983. *Thorn*, pg. 525-526.
GORISSEN, M.M.J., W.M.J. EVERS & V. WESTHOFF, 1983. Vochtige graslanden aan de voet van de beboste Maasdallhelling tussen Elsloo en Geulle. *Natuurhistorisch Maandblad* 72: 116-122.
GORISSEN, H. & V. WESTHOFF, 1983. Verspreiding en oecologie van de Grote bosaardbei, *Fragaria moschata* Duch. *Natuurhistorisch Maandblad* 72: 203-206.
HENNEKENS, S., J. SCHAMINÉE & V. WESTHOFF, 1983. De ontwikkeling van kniethellinggraslanden op verlaten akkers in Zuid-Limburg. *Natuurhistorisch Maandblad* 72: 136-143.
WESTHOFF, V., 1984. Voorwoord. In: H.F.G. van Dijk et al., Droge stroomdalgraslanden langs de Maas. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Wetenschappelijke Mededelingen 165, pg. 1-2.
WESTHOFF, V., 1985. Inleiding. In: H.P.M. Hillegers (red.), De Bemelerberg. Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg XXXIV (1/5), pg. 3.
HENNEKENS, S., J. SCHAMINÉE & V. WESTHOFF, 1985. Development of chalk grassland on abandoned fields in South Limburg, The Netherlands. In: J.-M. Gehu (red.), La végétation des pelouses calcaires. Strasbourg 1982. Colloques Phytosociologiques XI, Vaduz, pg. 471-485.
WESTHOFF, V., 1987. *Carex strigosa*, heinde en ver. I. Leven en welzijn van de Slanke zegge, *Carex strigosa* Huds. *Natuurhistorisch Maandblad* 76: 78-83.
EVERS, W.M.J. & V. WESTHOFF, 1987. *Carex strigosa*, heinde en ver. II. De groeiplaatsen van *Carex strigosa* tussen Bunde en Elsloo, bij Houthem-St. Gerlach en Beek-Ubbergen. *Natuurhistorisch Maandblad* 76: 120-130.
WESTHOFF, V., 1988. Een leven voor natuur en mens in Limburg. Voordracht, gehouden op 15 oktober 1988 te Amsterdam, ter gelegenheid van de toekenning van de Heimans en Thijse-prijs aan J.T. Hermans te Linne. *Natuurhistorisch Maandblad* 77: 182-185.
WESTHOFF, V., 1991. Het Torfbroek. In: P.W.F.M. Hommel (red.), Plantensociologische Kring Nederland. Excursieverslagen 1990, pg. 23-24.
WESTHOFF, V., P.J.J. VAN DEN MUNCKHOF & J.H.J. SCHAMINÉE, 1991. Verspreiding en oecologie van *Ludwigia palustris* (L.) Elliott in Nederland. *Natuurhistorisch Maandblad* 80: 87-94.
VEEN, W. DE & V. WESTHOFF, 1999. Het Kathagerbroek. In: H.P.W.M. Hommel et al. (red.), Excursieverslagen 1996. Plantensociologische Kring Nederland, pg. 24-25.
WESTHOFF, V., 2000. Ter nagedachtenis van Bart Graatsma (1956-1999). *Stratiotes* 20: 3-4.
HOMMEL, P.W.F.M. & V. WESTHOFF, 2000. Kloosterbosch en Ravensbosch. In: H.P.W.M. Hommel et al. (red.), Excursieverslagen 1998. Plantensociologische Kring Nederland.